

Gedragscode Tijdelijke Natuur

28 juli 2017

Colofon

Status	versie 3.4
Opgesteld door	Bureau Stroming Postbus 31070 6503 CB Nijmegen T: 024 351 2152 E: info@stroming.nl www.stroming.nl i.s.m. Wouter van Heusden (RVO)
Opdrachtgever	Stichting Tijdelijke Natuur www.tijdelijkenatuur.nl
Projectleiding	Dhr. H. Bartelink, voorzitter stichting Tijdelijke Natuur Dhr. N.J. Beun, adviseur stichting Tijdelijke Natuur

Inhoudsopgave

1. INLEIDING	4
1.1 WAAROM TIJDELIJKE NATUUR?	4
1.2 DOEL GEDRAGSCODE	5
1.3 GEDRAGSCODE OF ONTHEFFING	5
1.4 WETTELIJKE GRONDSLAG	6
1.5 OPBOUW VAN DEZE GEDRAGSCODE	6
2. GELDIGHEID GEDRAGSCODE	8
2.1 VOORWAARDEN	8
2.2 GELDIGHEID EN REIKWIJDTE.....	9
2.3 VERANTWOORDELIJKHEDEN	11
3. STAPPENPLAN	13
3.1 VOORBEREIDINGSFASE.....	13
3.2 FASE TIJDELIJKE NATUUR	14
3.3 VERWIJDEREN TIJDELIJKE NATUUR.....	14
4. BEGRIPPENLIJST	15
BIJLAGE 1 MAATREGELEN VOOR VERWIJDEREN PER SOORTGROEP	16
BIJLAGE 1.1 INLEIDING	16
BIJLAGE 1.2 NATUURKALENDER	17
BIJLAGE 1.3 VERWIJDEREN VAN NATUUR BUITEN DE KWETSBARE PERIODE	18
BIJLAGE 1.4 VERWIJDEREN VAN NATUUR IN DE KWETSBARE PERIODE	21
BIJLAGE 1.5 OVERIGE MAATREGELEN.....	25
BIJLAGE 2 – MAATREGELEN VOOR BEHEER, INRICHTING EN GEBRUIK	26
BIJLAGE 2.1 BEHEER EN ONDERHOUD	26
BIJLAGE 2.2 INRICHTING	26
BIJLAGE 2.3 GEBRUIK.....	27
BIJLAGE 3 – VOOR TIJDELIJKE NATUUR RELEVANTE SOORTEN VAN DE BIJLAGE BIJ ARTIKEL 3.10...	28

1. Inleiding

Deze gedragscode is opgesteld in opdracht van stichting Tijdelijke Natuur.

1.1 Waarom Tijdelijke Natuur?

Verspreid over Nederland liggen vele duizenden hectares grond die zijn bedoeld voor woningbouw, wegen, bedrijventerreinen, ontgrondingen (vaak met eindbestemming natuur), havenuitbreidingen, etc. Van al deze gebieden is de bestemming vastgelegd. In afwachting van de definitieve inrichting worden deze gebieden soms intensief beheerd om de vestiging van beschermde soorten te voorkomen. Voor flora en fauna is het aantrekkelijk als deze gebieden in deze tussentijd ter beschikking zouden worden gesteld aan de natuur.

Stoppen met natuur werend beheer levert de kans dat er meer dan 40.000 hectare¹ aan Tijdelijke Natuur bijkomt. Weliswaar heeft elk Tijdelijk Natuurterrein een tijdelijke karakter, maar de winst is permanent omdat jonge dieren en zaden vanuit een Tijdelijk Natuurgebied naar de omgeving kunnen verspreiden en daarmee bijdragen aan de instandhouding van populaties. Tijdelijke Natuur biedt bij uitstek kansen aan zgn. pioniersoorten, aangezien zij snel kunnen profiteren van snel wisselende omstandigheden en minder baat hebben bij (vaak meer stabiele) natuurgebieden.

In de praktijk durven veel terreineigenaren, gebruikers en ontwikkelaars het niet aan om natuurontwikkeling op hun terreinen tijdelijk toe te staan. Want op het moment dat de natuur plaats moet maken voor de geplande woningen, bedrijven e.d. , kan de initiatiefnemer in aanraking komen met de Wet natuurbescherming. Beschermde planten of dieren - en de kans dat die zich op dit soort terreinen vestigen is reëel - mogen immers niet zomaar worden verwijderd. Het risico om bij aanvang van bouw, ontgroning of bedrijfsuitbreiding geconfronteerd te worden met extra procedures, voorschriften en vertragingen leidt er in de praktijk toe dat terreineigenaren en ontwikkelaars² het zekere voor het onzekere nemen. Ze trachten te voorkomen dat beschermde planten en dieren zich op hun terreinen vestigen. Dit is begrijpelijk, maar zo worden dier- en plantensoorten, waaronder zeldzame, onnodig in hun ontwikkelingskansen belemmerd. Ook voor terreineigenaren is dit een onwenselijke situatie, mede omdat het 'natuurvrij' houden van terreinen kosten met zich mee brengt. Bovendien is er geen garantie dat het lukt terreinen geheel vrij te houden van beschermde soorten, waardoor het risico op vervelende verrassingen bij aanvang van de werkzaamheden blijft bestaan.

Om de onwenselijke bijeffecten van de natuurbeschermingswetgeving te voorkomen, en om ruimte te geven om de kansen te kunnen benutten, stimuleren Rijk en provincies de ontwikkeling van Tijdelijke Natuur. Dat werkt als volgt. Een initiatiefnemer krijgt, *voordat* ruimte wordt gegeven aan natuurontwikkeling, toestemming (d.m.v. een ontheffing of via een goedgekeurde gedragscode) om die natuur (incl. nieuw gevestigde beschermde soorten) weer te verwijderen. Het risico op extra procedures en vertragingen bij de start van het (bouw)project wordt daarmee al in een vroeg stadium weggenomen. Dat is cruciaal; immers alleen met zekerheid vooraf zal de terreineigenaar het aandurven om beschermde soorten de ruimte te geven.

¹ Dit is naar schatting het oppervlakte dat jaarlijks geschikt is voor Tijdelijke Natuur.

² Dit geldt ook voor overheden die grond in eigendom hebben.

De kern van Tijdelijke Natuur is permanente winst voor mens en natuur door zekerheid vooraf voor de terreineigenaar, in ruil voor ruimte voor spontane natuurontwikkeling.

Tijdelijk Natuur is dus goed voor de natuur en goed voor terreineigenaren. Bovendien is de meeste Tijdelijke Natuur toegankelijk en daarmee ook aantrekkelijk voor omwonenden.

1.2 Doel Gedragscode

Het doel van deze gedragscode is beschrijven hoe grondeigenaren voldoen aan de voorwaarden voor het werken onder deze gedragscode Tijdelijke Natuur.

Het doel van Tijdelijke Natuur is het ruimte bieden aan in het wild levende soorten om zich te vestigen, voort te planten en te verspreiden ten behoeve van het voortbestaan van deze soorten. Die ruimte wordt geboden op terreinen waarvan de vastgestelde bestemming nog niet gerealiseerd is of waar eerst een grootschalige herinrichting plaatsvindt voordat ze een natuurbestemming krijgen (zie de voorwaarden in 2.1).

De motivatie voor terreineigenaren en ontwikkelaars om te kiezen voor Tijdelijke Natuur kan zijn: invulling geven aan het eigen duurzaamheidsbeleid, het verkleinen van juridische risico's en/of het verlagen van beheerkosten.

1.3 Gedragscode of ontheffing

De Wet natuurbescherming kent een aantal verbodsbepalingen ter bescherming van planten, dieren en hun leefgebieden. Het is mogelijk om onder bepaalde voorwaarden een ontheffing Tijdelijke Natuur te krijgen voor enkele van deze verbodsbepalingen (aan te vragen bij de provincie). Ook is het mogelijk te werken onder een door het Rijk goedgekeurde gedragscode. Een goedgekeurde gedragscode geeft - eveneens onder bepaalde voorwaarden - een algemene vrijstelling van bedoelde verbodsbepalingen³. Hoe dat werkt wordt besproken in hoofdstuk 3, waarbij een belangrijke rol is weg gelegd voor stichting Tijdelijke Natuur.

De afgelopen jaren is breed ervaring opgedaan met Tijdelijke Natuur. In deze periode is bij het bedrijfsleven de overtuiging ontstaan dat een Gedragscode Tijdelijke Natuur voor veel partijen een aantrekkelijk alternatief is voor een ontheffing. Daarom is nog door de Green Deal Tijdelijke Natuur⁴ besloten een Gedragscode Tijdelijke Natuur op te stellen en voor te leggen aan de Minister van EZ. Dit is vervolgens overgepakt door stichting Tijdelijke Natuur. Met een goedgekeurde Gedragscode Tijdelijke Natuur zal het concept nog breder worden opgepakt. Voordeel is verder dat overbodige bureaucratie met extra werk voor de aanvrager, maar vooral voor de provincie als ontheffing verlenende instantie, met een gedragscode kan worden voorkomen.

³ Onder de Flora- en faunawet kon voor Tijdelijke Natuur alleen een ontheffing worden verkregen. Vrijstelling (middels een goedgekeurde gedragscode) voor Tijdelijke Natuur was niet mogelijk. Onder de Wet natuurbescherming bestaat deze mogelijkheid wel.

⁴ De Green Deal Tijdelijke Natuur was een samenwerkingsverband tussen overheid, bedrijven en natuurorganisaties met als doel het uitbreiden van tijdelijke natuur.

1.4 Wettelijke grondslag

In de Beleidslijn Tijdelijke Natuur wordt de wettelijke grondslag uitgebreid toegelicht. De wet biedt uitzonderingsmogelijkheden (zoals een vrijstelling) als er sprake is van een van de volgende criteria:

- *Er bestaat geen andere bevredigende oplossing*
Het type natuur waar pioniersoorten van afhankelijk zijn komt in Nederland nauwelijks voor. Vrijwel alle permanente natuurgebieden kennen onvoldoende dynamiek. Tijdelijke Natuur biedt dus een hoogst noodzakelijke aanvulling voor een aantal soorten die afhankelijk zijn van veel dynamiek.
- *Het draagt bij aan de bescherming van flora en fauna*
Dit is m.n. het geval voor pioniersoorten. Maar ook soorten met een relatief beperkt verspreidingsvermogen profiteren van Tijdelijke Natuur. Deze soorten krijgen via Tijdelijke Natuur de mogelijkheid tot het bereiken van nieuwe leefgebieden, of tot uitwisseling van geïsoleerde populaties.
- *Het draagt bij aan een gunstige staat van instandhouding*
Het effect van Tijdelijke Natuur, indien bekeken op grotere schaal, is vrijwel altijd positief. Het risico dat soorten er op achteruit gaan is verwaarloosbaar klein. Dit is alleen lokaal en op zeer beperkte schaal mogelijk als een soort is teruggedrongen in een gebied dat eigenlijk niet (meer) geschikt is. In dat geval ligt het probleem in de slechte staat van instandhouding en/of negatieve ontwikkelingen in het 'permanente' leefgebied i.p.v. bij de Tijdelijke Natuur.

1.5 Opbouw van deze gedragscode

Deze gedragscode beschrijft aan welke voorwaarden moet worden voldaan om voor een terrein – op het moment dat de natuur wordt verwijderd - een algemene vrijstelling van de volgende verbodsbepalingen onder de Wet natuurbescherming te krijgen:

- Artikel 3.1, lid 2: Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen van van nature in Nederland in het wild levende vogels van soorten als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen.
- Artikel 3.1, lid 4: Het is verboden van nature in Nederland in het wild levende vogels van soorten als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn opzettelijk te verstoren
- Artikel 3.5, lid 4: Het is verboden de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van in het wild levende dieren van soorten, genoemd in bijlage IV, onderdeel a, bij de Habitatrichtlijn, bijlage II bij het Verdrag van Bern of bijlage I bij het Verdrag van Bonn, in hun natuurlijk verspreidingsgebied te beschadigen of te vernielen.
- Artikel 3.5, lid 5: Het is verboden planten van soorten, genoemd in bijlage IV, onderdeel b, bij de Habitatrichtlijn of bijlage I bij het Verdrag van Bern, in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te verzamelen, te ontwortelen of te vernielen.
- Artikel 3.10, lid 1b: Onverminderd artikel 3.5, eerste, vierde en vijfde lid, is het verboden de vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van in het wild levende zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, dagvlinders en kevers van de soorten genoemd in onderdeel A van de bijlage behorende bij artikel 3.10 bij deze wet opzettelijk te beschadigen of te vernielen, of
- Artikel 3.10, lid 1c: Onverminderd artikel 3.5, eerste, vierde en vijfde lid, is het verboden vaatplanten van de soorten genoemd in onderdeel B van de bijlage

behorende bij artikel 3.10 bij deze wet in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen.

De vrijstelling voor Tijdelijke Natuur betreft het uiteindelijk verwijderen van de natuur. Onder verwijderen wordt ook verstaan: voor het broedseizoen voorkomen dat soorten zich vestigen (of voortplanten) in het jaar waarin het verwijderen zal plaatsvinden. Met klem wordt hier benadrukt, dat onder de gedragscode dus geen vrijstelling geldt voor het vangen en doden van voornoemde vogel-, dier- en plantensoorten. Voor het doden en vangen zal gebruik moeten worden gemaakt van andere gedragscodes, vrijstellingsverordeningen van provinciale staten, of een door gedeputeerde staten verleende ontheffing⁵.

Hoofdstuk 2 beschrijft geldigheidsduur, voorwaarden waaraan moet worden voldaan om gebruik te mogen maken van de vrijstellingen op grond van deze gedragscode en de verantwoordelijkheden die rusten op degene die gebruik maakt van de vrijstellingen onder deze gedragscode.

Hoofdstuk 3 beschrijft de stappen die moeten worden gevolgd om gebruik te maken van deze gedragscode. Deze stappen zijn verdeeld over drie fasen van Tijdelijke Natuur, te weten de voorbereiding, de periode waarin Tijdelijke Natuur zich ontwikkelt, en de periode waarin de natuur met inachtneming van de gedragscode wordt verwijderd.

In bijlage 1 wordt beschreven hoe onder deze gedragscode beschermde soorten met zorg⁶ mogen worden verwijderd. Indien er reeds beschermde soorten aanwezig waren voordat stappen 1-4 van het stappenplan (zie hoofdstuk 3) doorlopen zijn, dient voor deze soorten separaat en voorafgaand aan het verkrijgen van de vrijstellingen voor Tijdelijke Natuur een ontheffing te zijn verkregen.

Bepaalde vormen van inrichting of beheer zijn toegestaan, maar uitsluitend als zij geen negatief effect hebben op de doelen van Tijdelijke Natuur. Bijlage 2 geeft een overzicht van de handelingen die zijn toegestaan in Tijdelijke Natuur.

⁵ In een aantal specifieke gevallen is het Ministerie van EZ bevoegd gezag.

⁶ De zorgplicht blijft ook in Tijdelijke Natuur onverminderd van kracht.

2. Geldigheid gedragscode

Dit hoofdstuk beschrijft de voorwaarden waar Tijdelijke Natuur aan moet voldoen. Toegelicht wordt van welke verbodsbepalingen een vrijstelling wordt verkregen. Verder worden de verantwoordelijkheden benoemd.

2.1 Voorwaarden

Van Tijdelijke Natuur is sprake als een ontheffing Tijdelijke Natuur is verkregen voor een gebied, of als de stappen 1-4 uit deze gedragscode (zie 3.1) zijn doorlopen.

Voor Tijdelijke Natuur gelden de volgende voorwaarden:

- de uiteindelijke bestemming van het terrein ligt vast,⁷
- die bestemming is nog niet gerealiseerd,⁸
- die bestemming is in de regel niet natuur,⁹
- er vindt spontane (of op beperkte schaal geleide) natuurontwikkeling¹⁰ plaats tussen het moment dat stappen 1-4 van het stappenplan¹¹ zijn doorlopen en het moment van daadwerkelijke realisatie van de uiteindelijke bestemming¹²,
- de natuur krijgt minimaal één jaar de tijd om zich te ontwikkelen,
- aan eventuele noodzakelijke compensatievoorwaarden¹³ is voldaan, dan wel er is juridisch afdoende vastgelegd hoe dat zal gebeuren.

Partijen die in een bepaald terrein willen werken onder deze gedragscode zullen dus voor het betreffende terrein moeten voldoen aan deze voorwaarden.

⁷ De initiatiefnemer moet kunnen aantonen wat de uiteindelijke bestemming van het terrein is. Dit kan door middel van een bestemmingsplan, maar de bestemming van een terrein kan in voorkomende gevallen ook zijn vastgelegd in andere besluiten.

⁸ Natuurwaarden die zich ontwikkelen in een bestaande woonwijk of in een bestaand agrarisch gebied, al dan niet als gevolg van agrarisch natuurbeheer of natuur inclusieve landbouw, worden niet aangemerkt als Tijdelijke Natuur. Agrarisch natuurbeheer en natuurinclusieve landbouw vergt een geheel eigen benaderingswijze. Ook terreinen waarvan de toekomstige bestemming nog ter discussie staat vallen niet onder het concept Tijdelijke Natuur.

⁹ Een uitzondering wordt gemaakt voor terreinen die wel de uiteindelijke bestemming natuur hebben, maar nog niet definitief als zodanig kunnen worden ingericht (bijv. omdat er eerst klei of zand wordt gewonnen).

¹⁰ De aanleg van tijdelijke parken, speelgelegenheden met groenvoorzieningen, plantsoenen, bijentuinen of vallen niet onder de gedragscode omdat geen sprake is van spontane natuurontwikkeling.

¹¹ Het stappenplan (hoofdstuk 3) beschrijft de stappen die doorlopen moeten worden om voor een terrein de algemene vrijstelling te verkrijgen van de bedoelde verbodsbepalingen van de Wet natuurbescherming.

¹² De tekst uit de Beleidslijn is aangehouden. Bedoeld wordt echter "... en het moment waarop de natuur is verwijderd, dan wel de eigenaar besluit om voor het terrein niet langer gebruik te willen maken van de vrijstellingen". Immers:

- Op het moment dat het terrein is verwijderd, maar het nog niet zijn uiteindelijke bestemming heeft, is er geen sprake meer van Tijdelijke Natuur
- Een eigenaar kan om een andere reden dan realisatie besluiten geen Tijdelijke Natuur meer te willen. Bijv. de uiteindelijke bestemming wordt toch niet gerealiseerd en de eigenaar wil het terrein verkopen en is van mening dat een 'netjes aangeharkt' terrein beter is te verkopen dan een 'wildernis'.

¹³ Indien er voorafgaand aan de aanmelding voor het gebruikmaken van de gedragscode al beschermde soorten in het gebied aanwezig zijn, dan zijn de vrijstellingen op grond van de gedragscode niet op deze soorten van toepassing. Voor de reeds aanwezige soorten dient een ontheffing te zijn verleend, aan welke ontheffing compensatievoorwaarden zullen zijn verbonden.

2.2 Geldigheid en reikwijdte

Gedragscodes zijn geldig voor een periode van 5 jaar na goedkeuring door de Minister. Dat geldt ook voor de Gedragscode Tijdelijke Natuur. Dat is korter dan de geldigheid van een ontheffing Tijdelijke Natuur (die is 10 jaar).

De goedgekeurde Gedragscode Tijdelijke Natuur geeft vrijstelling van de volgende verboden (d.w.z. dat voor deze handelingen geen ontheffing hoeft te worden aangevraagd):

- Artikel 3.1, lid 2: Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen van van nature in Nederland in het wild levende vogels van soorten als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen.
- Artikel 3.1, lid 4: Het is verboden van nature in Nederland in het wild levende vogels van soorten als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn opzettelijk te verstoren
- Artikel 3.5, lid 4: Het is verboden de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van in het wild levende dieren van soorten, genoemd in bijlage IV, onderdeel a, bij de Habitatrichtlijn, bijlage II bij het Verdrag van Bern of bijlage I bij het Verdrag van Bonn, in hun natuurlijk verspreidingsgebied te beschadigen of te vernielen.
- Artikel 3.5, lid 5: Het is verboden planten van soorten, genoemd in bijlage IV, onderdeel b, bij de Habitatrichtlijn of bijlage I bij het Verdrag van Bern, in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te verzamelen, te ontwortelen of te vernielen.
- Artikel 3.10, lid 1b: Onverminderd artikel 3.5, eerste, vierde en vijfde lid, is het verboden de vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van in het wild levende zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, dagvlinders en kevers van de soorten genoemd in onderdeel A van de bijlage behorende bij artikel 3.10 bij deze wet opzettelijk te beschadigen of te vernielen, of
- Artikel 3.10, lid 1c: Onverminderd artikel 3.5, eerste, vierde en vijfde lid, is het verboden vaatplanten van de soorten genoemd in onderdeel B van de bijlage behorende bij artikel 3.10 bij deze wet in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen.

Mocht een initiatiefnemer in een terrein vallend onder Tijdelijke Natuur beheer willen uitvoeren, (delen van) het terrein willen inrichten, dan moet dat passend zijn binnen Tijdelijke Natuur en geen negatief effect hebben op realisatie van de doelen van Tijdelijke Natuur, d.w.z. het tijdelijk ruimte bieden aan in het wild levende soorten om zich te vestigen, voort te planten en te verspreiden ten behoeve van het voortbestaan van deze soorten.

De Gedragscode Tijdelijke Natuur en gebiedenbescherming

In de Beleidslijn Tijdelijke Natuur wordt het verband tussen Tijdelijke Natuur en gebiedenbescherming het als volgt toegelicht: *“Tijdelijke natuurontwikkeling op een terrein dat in (de nabijheid van) een beschermd natuurgebied (Natura2000) ligt, kan effect hebben op de natuurwaarden in dat beschermde natuurgebied (externe werking). Indien dit effect negatief is, is een vergunning in het kader van de gebiedenbescherming nodig. Tijdelijke natuur heeft echter vrijwel altijd een positief effect op de natuurontwikkeling in de omgeving, zo niet, dan is het effect neutraal (zie ...). Daarom zal er in de praktijk geen*

sprake zijn van significant negatieve effecten waardoor er voor tijdelijke natuur in (de buurt van) beschermde natuurgebieden geen vergunning nodig zal zijn.”

De Gedragscode Tijdelijke Natuur gaat over het verwijderen van de spontaan gevestigde beschermde soorten en over eventueel beheer in het gebied¹⁴. In de gedragscode wordt niet beschreven hoe de aanleg van de uiteindelijke bestemming moet gebeuren, aangezien dit buiten de scope van Tijdelijke Natuur valt. Als het terrein wordt ontwikkeld, moet voorafgaand aan de ontwikkeling de natuur worden verwijderd. De gedragscode is van kracht tot en met de verwijdering. Op het moment dat de natuur is verwijderd, en dit gemeld is aan de Stichting Tijdelijke Natuur, is de gedragscode voor dat terrein niet meer geldig en kan er geen gebruik meer worden gemaakt van de vrijstellingen ingevolge de gedragscode. Vorenstaande geldt ook als een terrein in delen wordt ontwikkeld en op deze delen dus Tijdelijke Natuur wordt verwijderd. De delen waar Tijdelijke Natuur wordt verwijderd, moeten worden gemeld aan de Stichting Tijdelijke Natuur. Na verwijdering van de natuur is de gedragscode niet meer geldig voor de betreffende delen van het terrein.

De gedragscode is leidend voor het verwijderen van de beschermde soorten die zich hebben gevestigd in de periode dat het terrein viel onder de gedragscode. Voor de beschermde soorten die er voor aanvang van Tijdelijke Natuur al zaten, moet vooraf een reguliere ontheffing zijn verkregen. Voor deze soorten gelden de vrijstellingen uit de Gedragscode Tijdelijke Natuur niet.

Zorgen over verwijdering natuur

Sommige partijen zijn bezorgd dat het verwijderen van Tijdelijke Natuur leidt tot onbegrip of protesten door omwonenden. Om die reden wordt geadviseerd vanaf het begin helder te communiceren dat er sprake is van *tijdelijke* natuur. Ook is het verstandig dit punt te blijven noemen als Tijdelijke Natuur meerdere jaren blijft liggen. Bijv. door het plaatsen van informatiepanelen en/of samenwerking met lokale natuur- en milieuclubs. In de praktijk tot nu toe is er overigens geen sprake van negatieve reacties na het verwijderen van Tijdelijke Natuur. Het lijkt er op dat deze zorg in de praktijk meevalt.

Deze gedragscode gaat *niet* over bestendig beheer en onderhoud. Bestendig beheer en onderhoud kan noodzakelijk zijn (bijv. schonen watergangen), maar de enkele noodzaak maakt niet dat dit zo maar onder de gedragscode mag worden verricht. Alleen indien noodzakelijk bestendig beheer en onderhoud geen negatief effect heeft op de doelen van Tijdelijke Natuur (zie voor voorbeelden bijlage 2) mag dit plaatsvinden onder de vrijstellingen ingevolge de gedragscode. De wijze waarop wordt beheerd wordt niet beschreven in deze Gedragscode Tijdelijke Natuur, want dergelijke activiteiten staan los van Tijdelijke Natuur. Er zijn twee eisen aan bestendig beheer en onderhoud in Tijdelijke Natuur:

1. uitvoering gebeurt volgens een andere goedgekeurde gedragscode, en
2. er is geen negatief effect op de doelen van Tijdelijke Natuur (bijdrage aan het in gunstige staat van instandhouding houden van de Nederlandse flora en fauna door ruimte te geven aan spontane natuurontwikkeling)

¹⁴ Bijvoorbeeld ter vergroting van de biodiversiteit. In geen geval mag beheer in de weg staan van de doelen van Tijdelijke Natuur, d.w.z. het tijdelijk ruimte bieden aan in het wild levende soorten om zich te vestigen, voort te planten en te verspreiden ten behoeve van het voortbestaan van deze soorten.

2.3 Verantwoordelijkheden

Eigenaar

In principe neemt de eigenaar van het gebied de beslissing om een terrein onder de regeling Tijdelijke Natuur te laten vallen. De eigenaar is dan verantwoordelijk voor de naleving van de gedragscode. Het is echter mogelijk dat de eigenaar een pachter, ontwikkelaar of andere partij dit besluit laat nemen en de verantwoordelijkheid tot naleving van de gedragscode op deze partij over draagt. In dat geval leggen beide partijen afspraken over verantwoordelijkheden, naleving, communicatie en informatie schriftelijk vast in een privaatrechtelijk bindende overeenkomst. Daar waar in deze gedragscode wordt gesproken over 'de initiatiefnemer' wordt de verantwoordelijke partij bedoeld.

Initiatiefnemer

De initiatiefnemer:

- maakt actief openbaar aan eigen medewerkers, eventuele in te schakelen partijen, eventuele gebruikers, belanghebbenden en omwonenden wanneer een terrein valt onder de Gedragscode Tijdelijke Natuur.
- zorgt voor naleving van de voorwaarden zoals vermeld in de Gedragscode Tijdelijke Natuur (o.a. deugdelijke nulmeting en slotmeting, zie verder hoofdstuk 3).
- Schakelt bij of direct na eventuele calamiteiten direct een ecologisch deskundige in.
 - Deze bepaalt – in samenspraak met het bevoegd gezag - of er sprake is van niet naleven van de gedragscode en welke stappen genomen moeten worden.
 - De initiatiefnemer documenteert de genomen maatregelen en de eventuele effecten op beschermde soorten en bewaart alle documenten tot minimaal 2 jaar na beëindiging van de Tijdelijke Natuur-status.
 - De initiatiefnemer informeert als er sprake is van het niet naleven van de gedragscode stichting Tijdelijke Natuur en het bevoegd gezag (de handhavende instantie).
- Zorgt er voor dat als het gebied tussentijds van eigendom verandert (of als er sprake is van een relevante wijziging in de afspraken tussen de eigenaar en een eventuele andere beherende partij aan wie verantwoordelijkheden zijn gedelegeerd):
 - dat de Tijdelijke Natuur status wordt opgeheven middels het doorlopen van stappen 7-10 van het stappenplan (zie 3.3), of
 - dat de status Tijdelijke Natuur wordt behouden door de nieuwe situatie/verantwoordelijkheden vast te leggen en te melden aan de stichting Tijdelijke Natuur.

Stichting Tijdelijke Natuur

Stichting Tijdelijke Natuur heeft als doel om Tijdelijke Natuur te stimuleren en de ontwikkeling van het concept te begeleiden en te bewaken. De stichting heeft de volgende verantwoordelijkheden:

- aanpassen en eventueel verlengen van de gedragscode wanneer de geldigheid na 5 jaar afloopt.
 - Na 3 jaar start de stichting een evaluatie, zodat er voldoende tijd is om binnen 5 jaar een al dan niet aangepaste Gedragscode Tijdelijke Natuur goedgekeurd te krijgen.
- bewaren en publiceren (op toegankelijke website) van de relevante documenten (zie stappen 3-4 en 7-8 in 3.1) tot minimaal 2 jaar na beëindiging van de Tijdelijke Natuur-status.

- sturen van ontvangstbevestigingen na het ontvangen van de stukken zoals bedoeld onder stap 4 en stap 9.

Stichting Tijdelijke Natuur is *niet* verantwoordelijk voor naleving van de gedragscode; die verantwoordelijkheid ligt bij de initiatiefnemer. Stichting Tijdelijke Natuur is evenmin verantwoordelijk voor de handhaving; die verantwoordelijkheid ligt bij het bevoegd gezag.

3. Stappenplan

In dit stappenplan staat beschreven welke stappen de initiatiefnemer moet nemen om gebruik te kunnen maken van de Gedragscode Tijdelijke Natuur. Als stappen 1 t/m 4 zijn doorlopen is er vrijstelling verkregen voor het verwijderen van beschermde soorten (dieren en planten) voor de verboden handelingen genoemd in 2.2. Nadat stappen 7 t/m 10 zijn doorlopen kan geen beroep meer worden gedaan op de vrijstellingen.

3.1 Voorbereidingsfase

1. Het relevante terrein wordt nauwkeurig op een topografische kaart vastgelegd. De exacte locatie en oppervlakte (in hectaren) wordt aangegeven.
2. Uitgaande van de biogeografische regio van het terrein wordt een deugdelijke nulmeting¹⁵¹⁶ uitgevoerd door een ecologisch deskundige¹⁷. De nulmeting is van essentieel belang; beschermde soorten die reeds aanwezig zijn vallen immers *niet* onder de vrijstellingen die bij Tijdelijke Natuur behoren. Voor deze soorten moet een reguliere ontheffing zijn verkregen voordat stap 3 kan worden gezet. In de nulmeting moet worden aangegeven in welke biogeografische regio('s) het gebied ligt.
3. De volgende documenten worden gedeponereerd bij de stichting Tijdelijke Natuur¹⁸:
 - a. Kaart van het gebied.
 - b. Deugdelijke ecologische inventarisatie aanwezige soorten (de zgn. nulmeting zoals bedoeld onder stap 2), indien relevant aangevuld met een reguliere ontheffing voor reeds aanwezige beschermde soorten.
 - c. Naam en contactgegevens van een portefeuillehouder die bij de initiatiefnemer verantwoordelijk is voor naleving van de gedragscode.
 - d. Ingangsdatum waarop het gebied onder de gedragscode komt (= dag van indiening van alle stukken).
 - e. Document dat aantoont dat de uiteindelijke bestemming vastligt. De intentie wat er met de grond gaat gebeuren moet blijken uit dit document (deze documenten).
 - f. Heldere beschrijving van de uitgangssituatie (al dan niet met foto's).
 - g. Heldere beschrijving van eventuele geplande inrichting of beheer (incl. onderbouwing hoe deze de doelen van Tijdelijke Natuur niet in de weg staat of zelfs bevordert) in de periode waarop de gedragscode van kracht is (zie bijlage 2.1).
 - h. Indien de initiatiefnemer niet de eigenaar is een privaatrechtelijk bindende overeenkomst waarin verantwoordelijkheden worden overgedragen van eigenaar aan initiatiefnemer.
4. Stichting Tijdelijke Natuur stuurt een ontvangstbevestiging, zet de stukken op haar publiek toegankelijke website (www.tijdelijkenatuur.nl) en geeft de aanmelding door aan de betreffende provincie.

¹⁵ Aangeraden wordt om in de opdrachtverlening aan te geven dat de ecologisch deskundige moet voldoen aan de eisen zoals deze volgen uit de definitie van ecologisch deskundige in de begrippenlijst van de Gedragscode Tijdelijke Natuur.

¹⁶ Overweeg om advies aan te vragen over het risico om te maken te krijgen met een kapverbod. Dit is m.n. relevant op een terrein dat langere tijd Tijdelijke Natuur blijft, waar er een risico is op boomgroei en verder afhankelijk van lokale/provinciale wetgeving.

¹⁷ Het verdient aanbeveling de ecologisch deskundige reeds in deze fase te vragen om, gebaseerd op het terrein en de te verwachten ontwikkeling, een inschatting maken in welke periode de Tijdelijke Natuur het beste kan worden verwijderd. Mogelijk zijn dat verschillende perioden voor verschillende opruimwerkzaamheden.

¹⁸ In het kader van de zorgvuldigheid, en om wetenschappelijk onderzoek naar het effect van Tijdelijke Natuur te vergemakkelijken, bewaart de stichting Tijdelijke Natuur alle stukken.

3.2 Fase Tijdelijke Natuur¹⁹²⁰

5. Maatregelen/handelingen die in Tijdelijke Natuur de kans op kolonisatie en/of verdere verspreiding van flora en fauna verkleinen dienen zoveel mogelijk achterwege te worden gelaten.
6. Aangeraden wordt iedere 3 jaar een deugdelijke inventarisatie uit te laten voeren door een ecologisch deskundige. Zonder actuele inventarisatie is er meer voorbereidingstijd nodig voor het verwijderen van natuur.

3.3 Verwijderen Tijdelijke Natuur

7. Voorafgaand aan het verwijderen van natuur in het hele, of een deel van, het terrein wordt door een ecologisch deskundige²¹ een deugdelijke inventarisatie uitgevoerd. Op basis van de aanwezige beschermde soorten, maakt de ecologisch deskundige een ecologisch werkprotocol. Uitgangspunt voor het werkprotocol is de zorgplicht²² ten aanzien van de aanwezige soorten.
8. De initiatiefnemer stuurt de inventarisatie en het ecologisch werkprotocol minimaal twee weken voor het verwijderen van de natuur naar de stichting Tijdelijke Natuur. Aangegeven wordt wanneer de natuur wordt verwijderd. Mocht er sprake zijn van het verwijderen van natuur van slechts een deel van het terrein, dan wordt dit aangegeven en wordt een nieuwe kaart bijgevoegd.
9. Stichting Tijdelijke Natuur bevestigt ontvangst van de stukken en zet deze op haar publiek toegankelijke website.
10. De natuur wordt verwijderd. Voor het verwijderen van de beschermde soorten wordt het ecologisch werkprotocol gevolgd en gelden de richtlijnen van bijlage 1. Uitzondering zijn de beschermde soorten die er voor aanvang van Tijdelijke Natuur al zaten; hiervoor worden de voorwaarden uit de in stap 2 bedoelde ontheffing gevolgd.

¹⁹ Tijdelijke Natuur vraagt geen inrichting en/of beheer. Het gebied mag wel aantrekkelijk worden gemaakt voor soorten, indien dit gebeurt conform bijlage 2. Indien niet duidelijk is of een geplande inrichting, beheer of gebruik een negatief effect kan hebben op het met Tijdelijke Natuur beoogde doelen wordt hierover vooraf bij een ecologisch deskundige schriftelijk advies ingewonnen.

²⁰ Tijdelijke Natuur is in principe toegankelijk. Voor betreding van het terrein kan wel toestemming van de eigenaar nodig zijn. In sommige gevallen, bijvoorbeeld als er sprake is van gevaarlijke situaties, kan afsluiten van (een deel van) het terrein noodzakelijk zijn.

²¹ Dit is ook nodig om te voldoen aan de zorgplicht.

²² De zorgplicht blijft ook in Tijdelijke Natuur onverminderd van kracht.

4. Begrippenlijst

Beschermde soorten	<p>Vogels als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn en in het wild levende dieren van soorten, genoemd in:</p> <ul style="list-style-type: none">• bijlage IV, onderdeel a, bij de Habitatrichtlijn,• bijlage II bij het Verdrag van Bern• bijlage I bij het Verdrag van Bonn• bijlage behorend bij artikel 3.10 van de Wnb, m.u.v. de soorten waarvoor door alle provincies vrijstelling is verleend en enkele soorten die niet in Tijdelijke Natuur zullen verschijnen (zie bijlage 3 van deze gedragscode)
Biogeografische regio	De biogeografische regio's zoals deze zijn te vinden op www.tijdelijkenatuur.nl waarbij per regio wordt aangegeven welke soorten zich daar spontaan zouden kunnen vestigen en in die regio dus vallen onder de Gedragscode Tijdelijke Natuur.
Broedseizoen	De periode waarin soorten zich voortplanten.
Calamiteit	Een situatie waarin acuut handelen noodzakelijk is, zoals dijkdoorbraken, overstromingen, schadelijke lozingen, enzovoorts.
Deugdelijke inventarisatie	Een inventarisatie uitgevoerd conform de soortenstandaards (indien beschikbaar) en gangbare onderzoeksmethoden en inspanningen.
Deugdelijke nulmeting	Een meting van uitgangssituatie op basis van de gangbare onderzoeksmethoden en inspanningen, rekening houdend met alle soorten die mogelijk kunnen voorkomen volgens de soortenlijsten behorende bij de biogeografische regio's, die niet ouder is dan maximaal drie jaar en de situatie in deze periode aantoonbaar niet fundamenteel is gewijzigd.
Ecologisch deskundige	<p>Onder een ecologisch deskundige verstaan we een persoon die in een bepaalde situatie en voor specifieke soorten gevraagd wordt te adviseren en/of begeleiden, aantoonbare ervaring en kennis heeft op het gebied van soortspecifieke ecologie. Hij voldoet aan een of meer van deze punten:</p> <ul style="list-style-type: none">• hij heeft een afgeronde hbo- of universitaire opleiding, met als zwaartepunt (Nederlandse) ecologie; of• hij heeft een afgeronde mbo-opleiding, met als zwaartepunt soortenherkenning en zorgvuldig handelen ten opzichte van Nederlandse in het wild voorkomende planten en dieren; en• hij is werkzaam voor een ecologisch adviesbureau, zoals een bureau dat is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus; en/of• hij zet zich aantoonbaar actief in op het gebied van de soortenbescherming en is werkzaam of aangesloten bij de volgende Nederlandse organisaties: Zoogdiervereniging, RAVON, Stichting Das en Boom, Vogelbescherming Nederland, Vlinderstichting, Natuurhistorisch Genootschap, KNNV, NJN, IVN, EIS Nederland, FLORON, Sovon, STONE, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, DeLandschappen en Stichting Beheer Natuur en Landelijk gebied; en/of• hij zet zich aantoonbaar actief in op het gebied van de monitoring en/of bescherming.
Ecologisch werkprotocol	Een omschrijving van maatregelen die moeten worden genomen om negatieve effecten op beschermde soorten (zoveel mogelijk) te voorkomen bij het verwijderen van deze soorten.
Initiatiefnemer	De partij die er voor verantwoordelijk is dat wordt voldaan aan de voorwaarden van Tijdelijke Natuur. Vaak betreft het de eigenaar, maar de eigenaar kan deze verantwoordelijkheden schriftelijk aan bijv. een ontwikkelaar of beheerder hebben overgedragen.
Tijdelijke Natuur	Natuur die spontaan ontwikkelt op een terrein waarvan de bestemming, niet zijnde natuur, vastligt en nog niet is gerealiseerd, en die weer zal worden verwijderd ten hoeve van de bestemmingsplanrealisatie.
Vrijstelling	Een uitzondering op een (wettelijk) verbod.
Zorgplicht	Zorgplicht als bedoeld in artikel 1.11 van de Wet natuurbescherming.

Bijlage 1 Maatregelen voor verwijderen per soortgroep

Stap 7 uit het stappenplan is het uitvoeren van een deugdelijke inventarisatie voorafgaand aan het verwijderen van de natuur. Op basis van de inventarisatie stelt de ecologisch deskundige een ecologisch werkprotocol op. Deze bijlage vormt de basis voor dat ecologisch werkprotocol. De ecologisch deskundige vindt hier voor soort(groep)en voor verschillende perioden de benodigde informatie voor verschillende typen werkzaamheden en de te nemen maatregelen.

Bijlage 1.1 Inleiding

Het verwijderen van de natuur is een onlosmakelijk onderdeel van Tijdelijke Natuur. Onder verwijderen kunnen de volgende werkzaamheden vallen:

- Grondwerken (bouwrijp maken, afgraven, ophogen, in depot zetten)
- Verwijderen bomen en struwelen
- Slopen (renoveren, verbouwen) gebouwen en kunstwerken
- Dempen en graafwerkzaamheden aan waterlichamen (dempen, verbreden, baggeren)

Deze gedragscode geeft voor bovengenoemde werkzaamheden een aantal vrijstellingen van verbodsbepalingen onder de Wet natuurbescherming. De in deze bijlage genoemde maatregelen vormen de basis voor het zorgvuldig handelen dat vereist is om een beroep te kunnen doen op deze vrijstellingen. Zorgvuldig handelen bestaat uit het treffen van beschermende maatregelen die er op zijn gericht om het doden of verwonden van planten en dieren te voorkomen. De maatregelen zijn specifiek voor de aanwezige soorten, de uit te voeren werkzaamheden en de locatie waar deze plaatsvinden.

Door te werken conform het stappenplan van deze gedragscode wordt vrijstelling verkregen van de volgende verbodsbepalingen:

- Artikel 3.1, lid 2: Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen van van nature in Nederland in het wild levende vogels van soorten als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen.
- Artikel 3.1, lid 4: Het is verboden van nature in Nederland in het wild levende vogels van soorten als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn opzettelijk te verstoren
- Artikel 3.5, lid 4: Het is verboden de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van in het wild levende dieren van soorten, genoemd in bijlage IV, onderdeel a, bij de Habitatrichtlijn, bijlage II bij het Verdrag van Bern of bijlage I bij het Verdrag van Bonn, in hun natuurlijk verspreidingsgebied te beschadigen of te vernielen.
- Artikel 3.5, lid 5: Het is verboden planten van soorten, genoemd in bijlage IV, onderdeel b, bij de Habitatrichtlijn of bijlage I bij het Verdrag van Bern, in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te verzamelen, te ontwortelen of te vernielen.
- Artikel 3.10, lid 1b: Onverminderd artikel 3.5, eerste, vierde en vijfde lid, is het verboden de vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van in het wild levende zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, dagvlinders en kevers van de soorten genoemd in onderdeel A van de bijlage behorende bij artikel 3.10 bij deze wet opzettelijk te beschadigen of te vernielen, of
- Artikel 3.10, lid 1c: Onverminderd artikel 3.5, eerste, vierde en vijfde lid, is het verboden vaatplanten van de soorten genoemd in onderdeel B van de bijlage behorende bij artikel 3.10 bij deze wet in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen.

Voor verwijderen van beschermde soorten die al aanwezig waren voordat stappen 1-4 van het stappenplan doorlopen zijn geldt deze gedragscode niet. De in deze bijlage beschreven werkzaamheden en de wijze om deze uit te voeren zijn dus uitsluitend relevant voor nieuw

gevestigde soorten.

Bijlage 1.2 Natuurkalender

Voor alle werkzaamheden dient rekening te worden gehouden met de kwetsbare periode van aanwezige beschermde soorten. Door met deze periode rekening te houden wordt ook invulling gegeven aan de zorgplicht (die ook geldt voor overige soorten).

In ondergaande Natuurkalender zijn per soortengroep indicatief de kwetsbare perioden opgenomen. De kwetsbare perioden per soortgroep geven globaal aan wanneer in het algemeen het beste kan worden gewerkt. Kwetsbare perioden liggen echter niet vast. Binnen de soortengroep kunnen soorten zijn die vroeger of later hun voortplantingsactiviteiten of winterrust hebben dan de meeste andere soorten in de groep. Afhankelijk van het seizoen en de weersomstandigheden kunnen ze in een bepaald jaar vroeger of later dan gebruikelijk vallen, en langer dan wel korter duren. Ook zijn er verschillen tussen noord en zuid Nederland. Een Natuurkalender is dan ook een hulpmiddel. De geschiktheid van de periode voor het uitvoeren van werkzaamheden dient uiteindelijk te worden bepaald door een ecologisch deskundige op basis van het daadwerkelijk voorkomen van een bepaalde soort en de functie (voortplanting, winterrust, e.d.).

		jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
planten													
vleermuizen	voortplanting												
	zomerverblijf												
	winterverblijf												
	Jacht/vliegroute												
zoogdieren overig	voortplanting												
	zomerverblijf												
	winterverblijf												
vogels	broedseizoen												
	rust/verblijfplaats ²³												
amfibieën / reptielen	voortplanting												
	zomerverblijf												
	winterverblijf												
vissen	voortplanting												
	winterverblijf												
vlinders	winterverblijf, ei-afzet en waardplant												
libellen	Winterverblijf, voortplantingswater												
Ongewervelden (overig)	voortplanting												
	winterrust												

	Kwetsbare periode, werkzaamheden niet - of alleen onder begeleiding van ecologisch deskundige - mogelijk
	Afhankelijk van klimatologische omstandigheden wel/niet kwetsbare periode
	Periode waarin werkzaamheden meestal mogelijk zijn

Bijlage 1.3 geeft per werkzaamheid aan welke periode het meest geschikt is voor het verwijderen van Tijdelijke Natuur, licht toe waar rekening mee moet worden gehouden en beschrijft op welke wijze het verwijderen het beste kan worden uitgevoerd.

²³ Bij slechts enkele soorten vogels is er sprake van een beschermde rust/verblijfplaats (een jaarrond beschermd nest)

Bijlage 1.3 Verwijderen van natuur buiten de kwetsbare periode

Voor natuur kan worden verwijderd moet vanwege de zorgplicht zijn geïnventariseerd welke beschermde soorten in het gebied aanwezig zijn. Vervolgens kan door een ecologisch deskundige aangegeven worden wat de kwetsbare periodes van de betreffende soort(en) is (zijn) en op welke wijze deze soorten het beste kunnen worden verwijderd. Voor een groot aantal soorten bestaan soortenstandaarden die in meer detail de betreffende soort en de te nemen maatregelen toelichten. De Natuurkalender (bijlage 1.2) kan eveneens als hulpmiddel worden gehanteerd. De beste periode voor het verwijderen van Tijdelijke Natuur is de winter (september – februari), de minst geschikte periode maart – augustus (= de voortplantingsperiode voor het overgrote deel van de beschermde soorten).

Ondergaand wordt per werkzaamheid aangegeven wat de beste periode (d.w.z. meestal vallend buiten de kwetsbare periode van de meeste soorten is om deze uit te voeren. Verder wordt toegelicht welke maatregelen genomen kunnen worden als bepaalde soortgroepen aanwezig zijn.

In zijn algemeenheid verdient het de voorkeur om soorten ruim voor (zodat ze zich niet gaan voortplanten) of na het voortplantingsseizoen (zodat ze niet gaan overwinteren) te bewegen zelf een terrein te verlaten. Wegvangen kan soms noodzakelijk zijn (o.a. bij een water dat in zijn geheel wordt gedempt). In dat geval moet om invulling te geven aan de zorgplicht vooraf een geschikte locatie worden gezocht om gevangen dieren uit te zetten.

Per werkzaamheid wordt ook iets gezegd over nazorg. Nazorg valt meestal buiten de reikwijdte van deze gedragscode. Immers, na het verwijderen van de Tijdelijke Natuur is er geen sprake meer van Tijdelijke Natuur (en kan geen beroep meer worden gedaan op de vrijstellingen). Dit punt wordt toch genoemd om gebruikers van deze gedragscode te attenderen op het risico van het (her)vestigen van beschermde soorten na het verwijderen van de natuur. Daarnaast kan het verwijderen ook enige tijd in beslag nemen en ook in deze periode moet (her)vestiging van beschermde soorten worden voorkomen.

Grondwerken (bouwrijp maken, afgraven, ophogen, in depot zetten)

Beste periode: september – februari

Beste periode bij aanwezigheid amfibieën en/of reptielen: oktober

Vooraf (mei-aug/sept onder begeleiding ecologisch deskundige):

- Verwijder structuren die als overwinteringsplek gebruikt kunnen worden. Denk daarbij ook aan plekken met puin, houtstapels e.d. naast de meer natuurlijke plekken als wortelkluiten, ruigere vegetatie e.d.

Maatregel (onder begeleiding ecologisch deskundige):

- Na het voortplantingsseizoen (exacte periode te bepalen door een ecologische deskundige) het terrein onaantrekkelijk maken zodat amfibieën, reptielen en kleine zoogdieren voor de winter uit eigen beweging wegtrekken. Bij afwezigheid van beschermde planten en vlinders kan dat bijv. door het terrein kort te maaien.
 - Twee weken voor de werkzaamheden het terrein door een ecologisch deskundige ongeschikt te maken, bijv. door de vegetatie kort (10 cm hoogte) te maaien en struikgewas en andere elementen die worden gebruikt voor beschutting te verwijderen.
 - Hou één of meer routes van minimaal 5 meter breed richting geschikt leefgebied in stand.
 - Maai vervolgens deze routes rustig in de richting waarin dieren het beste het terrein kunnen verlaten (d.w.z. waar buiten het terrein de overlevingskansen van de betrokken soort het grootste zijn).

- Maai bij voorkeur niet het hele terrein tegelijk, maar doe dit in fasen (zodat dieren tijd hebben het terrein te verlaten).

Nazorg:

- Het terrein kaal houden of dagelijks gebruiken om vestiging van beschermde soorten te voorkomen.
- Indien het risico bestaat dat soorten van kale terreinen zich vestigen (o.a. zandhagedis en rugstreeppad) het terrein afschermen met een scherm van minimaal 50 cm hoog en minimaal 10 cm diep ingegraven.
- Voorkomen dat steile taluds (< 1:3) ontstaan (vooral in de broedperiode van vogels, m.n. oeverzwaluw) of plekken waar water blijft staan (die als voortplantingsplaats van amfibieën als rugstreeppad kunnen gaan dienen).

Dempen en graafwerkzaamheden aan waterlichamen (incl. oevers)

Beste periode: september – oktober,

Beste periode bij aanwezigheid amfibieën en vissen: oktober

Vooraf (mei-juli door ecologisch deskundige):

- Bij dempen van een water met vissen vooraf een geschikte locatie zoeken om de gevangen vissen en larven van beschermde libellen uit te zetten.
- Plekken die gebruikt kunnen worden als overwinteringsplaats door amfibieën en ringslang (hopen met takken of bladeren) verwijderen.
- Rustig in één richting maaien van water- en oevervegetatie.
- Indien dempen slechts een deel van het water betreft dan in delen die behouden blijven voor vissen diepere plekken realiseren die als aantrekkelijke overwinteringsplek kunnen dienen.

Maatregel (onder begeleiding ecologisch deskundige):

- Bij dempen van water vissen, amfibieën en larven van beschermde libellen voor het dempen wegvangen en verplaatsen:
 - Bij voorkeur in oktober, tussen 10C en 20C, maar onder bepaalde omstandigheden ook in september (dit te bepalen door een ecologisch deskundige). Indien er alleen larven van beschermde libellen aanwezig zijn kan de beste periode zijn na uitsluipen van de betreffende soort (let op, veel soorten overwinteren vaker dan eens als larve en zijn dus ook tijdens de vliegperiode in het water aanwezig).
 - Indien dempen slechts een deel van het water betreft werken in de richting waar water blijft bestaan, zodat vissen, amfibieën en larven van beschermde libellen kunnen ontsnappen.
 - Als dempen het gehele water betreft:
 - indien mogelijk waterstand verlagen tot 20 cm
 - lange sloten overwegen te compartimenteren
 - vissen, amfibieën en larven van beschermde libellen met schepnet of elektrische apparatuur vangen, zowel uit water als uit bagger
 - water vanuit één kant dempen
 - vanuit één kant werken, zodat de vissen, amfibieën en larven van beschermde libellen die niet direct worden gevangen één kant op worden gedreven en uiteindelijk alsnog zijn te vangen
 - Om te voldoen aan de zorgplicht voor specifieke soorten:
 - als er rivier- of beekdonderpadden voorkomen voorzichtig stenen verwijderen en de vissen met een schepnet vangen
 - als er grote of kleine modderkruipers voorkomen dan de waterbodem doorzoeken voor het dempen (aangezien deze soort

vaak diep de bodem in vlucht)

- Voorafgaand aan gebruik (meest vanaf oktober / november) van overwinteringsplaatsen aan oevers (strooisel, takken, etc.) onderzoeken en eventueel reeds aanwezige amfibieën en ringslangen wegvangen. De mogelijke overwinteringsplaatsen vervolgens verwijderen om nieuwe vestiging te voorkomen.

Nazorg:

- het na dempen van het waterlichaam ontstane terrein kaal houden of dagelijks gebruiken om vestiging van beschermde soorten te voorkomen.

Verwijderen bomen en struwelen

Beste periode: september - februari

Beste periode bij aanwezigheid bomen met geschikte holten, spleten of andere rust- of nestplaatsen voor beschermde zoogdieren (vleermuizen, boommarter) en enkele soorten vogels: september

Beste periode bij uitsluitend de aanwezigheid van vlinders die eitjes in bomen afzetten (de kans hierop is erg klein): juni-augustus.

Vooraf

- Aanwezige holten of andere mogelijke rust-, eiafzet- en verblijfplaatsen controleren op aanwezigheid beschermde soorten.
- Bomen en struwelen inspecteren op soorten die jaarrond gebruik maken van beschermde nesten (als vaste rust- en verblijfplaats) die in gebruik zijn genomen nadat het terrein Tijdelijke Natuur is geworden.
- Bomen en struiken die mogelijk als overwinteringsplek gebruikt kunnen worden verwijderen. Dit geldt ook voor plekken op de grond onder de bomen (bijvoorbeeld takken bossen, oudere stronken, wortelkluiten, ruigte) waar bijvoorbeeld amfibieën kunnen gaan overwinteren.

Maatregel (onder begeleiding ecologisch deskundige):

- Bij afwezigheid beschermde soorten kunnen bomen en struiken worden verwijderd.
- Indien beschermde vleermuizen of boommarter worden aangetroffen – of niet kan worden uitgesloten dat ze aanwezig zijn - moet de verblijfplaats ongeschikt worden gemaakt op het moment dat er geen dieren aanwezig zijn (zekerheid kan worden verkregen door het gebruik van een exclusionflap).
- Bij aanwezigheid van bewoonde jaarrond beschermde nesten die ook buiten het broedseizoen worden gebruikt als vaste rust- en verblijfplaats (o.a. steenuil) de dieren aanmoedigen om te vertrekken. Bijv. door het elders ophangen van nestkasten en door verstoring, waarbij het nest met rust wordt gelaten (zodat de steenuil zelf kan bepalen wanneer een andere plek wordt gezocht).
- Bij aanwezigheid van eitjes van beschermde in boom ei-afzettende vlinders (deze kans is bijna nihil) ecoologisch inschakelen om te zien of de eitjes kunnen worden gered.

Nazorg:

- het terrein kaal houden of dagelijks gebruiken om vestiging van beschermde soorten te voorkomen.
- Stammen en takken direct afvoeren zodat geen aantrekkelijk overwinteringsplekken gaan ontstaan voor bijvoorbeeld amfibieën en reptielen.

Slopen (reoveren, verbouwen) gebouwen en kunstwerken

Beste periode: september - februari

Beste periode bij aanwezigheid muurhagedis, steenmarter of vleermuizen: september

Vooraf

- Bouwwerk strippen (d.w.z. ongeschikt maken voor risicosoorten) door voor de kwetsbare periode van de betreffende soort(en) kozijnen/pannen/daklijsten/etc. te verwijderen en hopen af te dichtten.
- Indien vleermuizen, nadat het terrein Tijdelijke Natuur is geworden, gebruik zijn gaan maken van het bouwwerk in kaart brengen in welke periode in het jaar dat gebeurt.
- Bouwwerk inspecteren op soorten die jaarrond gebruik maken van beschermde nesten (als vaste rust- en verblijfplaats).
- Bouwwerk inspecteren op beschermde muurplanten en steenmarter.

Maatregel (onder begeleiding ecologisch deskundige):

- Gebouw zodanig slopen dat eventueel aanwezige soorten (m.n. vleermuizen en steenmarter) niet worden verstoord of gedood. De beste periode is september.
- Bij aanwezigheid van bewoonde jaarrond beschermde nesten die ook buiten het broedseizoen worden gebruikt als vaste rust- en verblijfplaats (o.a. steenuil) de dieren aanmoedigen om te vertrekken. Bijv. door verstoring, waarbij het nest met rust wordt gelaten (zodat de steenuil zelf kan bepalen wanneer een andere plek wordt gezocht).
- Indien muurhagedissen aanwezig zijn (de soort is slechts bekend van Maastricht, hoewel op enkele andere plekken exemplaren zijn uitgezet), en muren gebruiken als winterverblijfplaats, dan muurhagedissen wegvangen (bij voorkeur in september) en slopen buiten de winterperiode (oktober – maart).
- Als invulling van de zorgplicht: 50-100% van de beschermde muurplanten verplaatsen naar voor de betreffende soorten geschikte plek.

Nazorg:

- het terrein kaal houden of intensief gebruiken om vestiging van beschermde soorten te voorkomen.

Bijlage 1.4 Verwijderen van natuur in de kwetsbare periode

Beschermde soorten mogen in de regel niet worden verstoord in de kwetsbare periode. Het verwijderen van natuur in de kwetsbare periode is daarom meestal niet mogelijk. Slechts in enkele gevallen kunnen soorten in de kwetsbare periode worden verwijderd, mits aanvullende maatregelen, d.w.z. bovenop de maatregelen zoals beschreven in bijlage 1.3. worden getroffen. Deze aanvullende maatregelen worden hieronder beschreven.

In de praktijk kunnen de volgende beschermde soorten in de periode maart – augustus in Tijdelijke Natuur worden aangetroffen (in volgorde waarschijnlijkheid):

Broedende vogels²⁴

Broedende vogels zijn beschermd en mogen niet worden verstoord. Een groot aantal soorten kan opduiken in Tijdelijke Natuur. Vogels kunnen vrijwel overal broeden: op de bodem, in zandhopen, in struiken en bomen, in gebouwen en op het water.

Maatregel: een ecologisch deskundige bepaalt hoeveel afstand moet worden gehouden van een broedende vogel. Er moet voldoende functioneel leefgebied blijven bestaan voor de jongen om groot te kunnen worden. Om tweede broedpogingen te voorkomen verdient het aanbeveling om

²⁴ voor vogels met jaarrond beschermde nesten: zie bijlage 1.3

direct nadat het betreffende nest niet meer in gebruik is de opruimwerkzaamheden uit te voeren.

Vleermuizen

Vleermuizen gebruiken bomen of gebouwen om in te verblijven (zomerverblijf, kraamverblijf en winterverblijf). Daarnaast gebruiken sommige soorten landschapselementen om langs te trekken. Foerageren gebeurt in principe overal.

Maatregel: kraamverblijven en winterverblijven zijn tijdens gebruik volledig beschermd, incl. de functionele leefomgeving. Dat geldt niet voor zomerverblijven. Een ecologisch deskundige kan bepalen of en op welke wijze zomerverblijven kunnen worden verwijderd (uiteraard alleen op het moment dat ze niet in gebruik zijn).

Overige zoogdieren

De volgende 'overige zoogdieren' zouden in Tijdelijke Natuur kunnen worden aangetroffen: Bever, Boommarter, Bunzing, Das, Egel, Grote bosmuis, Hermelijn, Molmuis, Noordse woelmuis, Steenmarter, Veldspitsmuis, Waterspitsmuis. De kans op Hamster, Wilde kat en Hazelmuis is zeer gering, en dan ook nog uitsluitend in de onmiddellijke nabijheid van hun verspreidingsgebied (Zuid Limburg). Ook op Otter bestaat een zeer geringe kans. De soort heeft voldoende water en rust nodig. Eekhoorn verschijnt alleen bij aanwezigheid van voldoende grote bomen. Wild zwijn kan lokaal verschijnen, maar heeft grote oppervlaktes, voldoende rust en voldoende voedsel nodig om zich ergens te vestigen.

Bever, Molmuis, Waterspitsmuis en Noordse woelmuis hebben water nodig en hun vaste verblijfplaatsen en foerageergebieden liggen direct aan water. Ze zullen niet snel voorkomen in een tijdelijke poel. Dat betekent dat er uitsluitend in Tijdelijke Natuur terreinen met niet geïsoleerd liggend water kans bestaat op het verschijnen van deze soorten.

Maatregel: Als het aantoonbaar niet anders kan, en er is geschikt habitat in de directe omgeving, dan is het toegestaan om zoogdieren te verdrijven. Daartoe zal de ecologisch deskundige eerst een inventarisatie laten uitvoeren naar aanwezige nesten / jonge dieren en deze samen met de functionele leefomgeving vervolgens tot na het verlaten van het nest door de jongen sparen. Als de plek door de jongen verlaten is, of als ze ook op een andere plek zouden kunnen overleven, kunnen de opruimwerkzaamheden worden uitgevoerd waarbij de dieren de kans krijgen zich uit de voeten te maken. Vangen en vervolgens verplaatsen van de jongen met de ouders levert dusdanig veel stress op bij deze diersoorten dat het niet moet worden beschouwd als goede invulling van de zorgplicht.

Amfibieën

Amfibieën zijn zowel beschermd tijdens de voortplanting in het water als op het land. Met uitzondering van de Rugstreeppad is de kans op het verschijnen van de meeste beschermde soorten gering, omdat ze een (uiterst) beperkt verspreidingsgebied hebben en hun verspreidingsvermogen klein is. Beschermde soorten waar in de praktijk rekening mee zal moeten worden gehouden zijn Rugstreeppad, Alpenwatersalamander, Vinpootsalamander, Kamsalamander, Poelkikker en Heikikker. Voor deze soorten geldt met uitzondering van de Rugstreeppad dat de kans op verschijnen uiterst gering is als de soort niet in de buurt voorkomt. Zeer lokaal zouden Vuursalamander, Boomkikker, Knoflookpad, Vroedmeesterpad en Geelbuikvuurpad in Tijdelijke Natuur kunnen opduiken, maar vanwege het beperkte verspreidingsgebied hoeft daar slechts in enkele regio's rekening mee te worden gehouden.

Maatregel: een ecologisch deskundige kan bepalen of bepaalde werkzaamheden plaats kunnen vinden, en op welke delen van het habitat. Met amfibieënschermen (minimaal 50 cm hoog en 10 cm diep ingegraven) kunnen delen van het terrein ontoegankelijk worden gemaakt (of kan na wegvangen terugkeer van exemplaren worden voorkomen).

Voortplantingswateren in principe niet verstoren in de kwetsbare periode. Als het aantoonbaar

niet anders kan, en er is geschikt habitat in de directe omgeving, dan is het toegestaan voor een ecologisch deskundige om amfibieën en hun eieren te verplaatsen. Daartoe:

- Eerst het werkgebied uitrasteren (schermen minimaal 50 cm hoog en 10 cm diep ingegraven).
- De dieren met ingegraven emmers vangen en zo snel mogelijk uitzetten in geschikt leefgebied in de omgeving. Larven moeten ook snel mogelijk na vangen uitgezet worden in geschikt water in de directe (te handhaven) omgeving. Eiklommen, eisnoeren en losse eitjes op waterplanten (tezamen met de waterplanten) ook zo snel mogelijk na rapen verplaatsen naar geschikt water.
- Bij gebruik van schepnetten, laarzen en opvangemmers deze eerst ontsmetten conform het inventarisatie protocol van RAVON (www.ravon.nl).
- Overwinterende exemplaren in principe niet verstoren in de kwetsbare periode. Als het aantoonbaar niet anders kan, en er is geschikt habitat in de directe omgeving, dan is het toegestaan voor een ecologisch deskundige om amfibieën te verplaatsen naar geschikte overwinteringsplekken in de directe omgeving.

Reptielen

Zandhagedis, Gladde slang en Muurhagedis zijn de enige in Nederland voorkomende (internationaal) beschermde reptielen. Ook de nationaal beschermde soorten (Adder, Ringslang, Levendbarende hagedis en Hazelworm) kunnen opduiken in Tijdelijke Natuur. Ze hebben een beperkt verspreidingsvermogen en zullen alleen verschijnen in Tijdelijke Natuur direct in de buurt van gebieden waar ze al voorkomen.

Maatregel: in de periode voor de ei-afzet kunnen reptielen door een ecologisch deskundige nog worden verdreven of verplaatst.

- Eerst het werkgebied uitrasteren (scherm van minimaal 50 cm hoog en 10 cm diep ingegraven).
- Voorafgaand aan het wegvangen golfplaten/dakpannen/tapijttegels neerleggen waar dieren onder zullen kruipen; dit vergemakkelijkt het wegvangen.
- De dieren vangen met de hand, vangpotten of een vangstrop en zo snel mogelijk uitzetten in geschikt leefgebied in de omgeving.

Voortplantingshabitat in principe niet verstoren in de kwetsbare periode. Als het aantoonbaar niet anders kan, en er is geschikt habitat in de directe omgeving, dan is het toegestaan voor een ecologisch deskundige om reptielen te verdrijven (zie 1.3, kader grondwerken) of te verplaatsen. Indien al eieren aanwezig, dan op de plekken met eieren geen werkzaamheden uit te voeren. Deze plekken uitrasteren, en de jongen na het uitkomen verplaatsen naar geschikt habitat in de directe omgeving.

Overwinterende exemplaren in principe niet verstoren in de kwetsbare periode. Als het aantoonbaar niet anders kan, en er is geschikt habitat in de directe omgeving, dan is het toegestaan voor een ecologisch deskundige om reptielen te verplaatsen naar geschikte overwinteringsplekken in de directe omgeving.

Vissen

Het betreft Beekdonderpad, Beekprik, Elrits, Gestippelde alver, Grote modderkruiper, Kwabaal en Steur. Deze soorten komen voor in beken of juist in rivieren en zullen (normaal gesproken) nooit voorkomen in Tijdelijke Natuur. De enige uitzondering is Grote modderkruiper.

Maatregel: Als opruimwerkzaamheden aantoonbaar tijdens de kwetsbare periode moeten worden uitgevoerd dan worden de aanwezige vissen weggevangen op dezelfde wijze als aangegeven in bijlage 1.3 in het kader Dempfen en graafwerkzaamheden aan waterlichamen (incl. oevers).

Vlinders

Een groot aantal vlinders is internationaal of nationaal beschermd. De kans op het verschijnen van een beschermd vlinder in Tijdelijke Natuur is uiterst gering, vanwege het geringe verspreidingsvermogen van de meeste beschermde soorten en de vaak uiterst specifieke eisen die zij aan hun milieu stellen. Op plekken waar zich aangrenzend aan de Tijdelijke Natuur een populatie van een beschermd soort bevindt, en de omstandigheden bovendien voldoen aan de strenge eisen, is er enige kans op het verschijnen van een beschermd soort. Een enkele beschermd soort zwerft wat meer blijkt zich toch (zeer lokaal) zelfstandig te kunnen (her)vestigen. Voor zover bekend geldt dit alleen voor de Veldparelmoervlinder.

Maatregel: Onder begeleiding van een ecologisch deskundige kunnen, indien de opruimwerkzaamheden aantoonbaar niet kunnen wachten, de planten waar zich de eitjes, poppen of rupsen van vlinders bevinden met een voldoende grote kluit worden uitgegraven en verplaatst. Ook moet de nazorg (bijvoorbeeld het voorkomen van het verdrogen van de planten tijdens droogte perioden) afdoende geregeld zijn.

Libellen

Een aantal libellen kan verschijnen in Tijdelijke Natuur, m.n. Noordse winterjuffer, Gevlekte witsnuitlibel, Rivierrombout en Groene glazenmaker. Het verschijnen van andere beschermde soorten is onwaarschijnlijk, o.a. vanwege hun grote zeldzaamheid en zeer specifieke habitatvoorkeuren (die bijv. alleen worden aangetroffen in levend hoogveen). Omdat vrijwel alle libellen jaarrond in het water kunnen voorkomen (als ei of als larve) en vrijwel niet zijn te vangen worden ze vooral beschermd tijdens het uitsluipen van de larven. Dit gebeurt over een periode van 6-8 weken, afhankelijk van de soort ergens in de maanden april-augustus.

Maatregel: in de periode na het uitsluipen kunnen wateren worden gedempt. In de periode waarop de soort uitsluit wordt dempen afgeraden. Het dempen van wateren moet gebeuren op de wijze zoals aangegeven in bijlage 1.3 in het kader Dempen en graafwerkzaamheden aan waterlichamen (incl. oevers). Uitzondering is de Noordse winterjuffer. Deze soort overwintert als adult in de vegetatie (meestal op enige afstand van de voortplantingswateren). Voor deze soort geldt dus dat voortplantingswateren gewoon kunnen worden gedempt als dat gebeurt buiten de periode waarop er larven zijn (juli – oktober).

Overige ongewervelden

De Platte schijfhoren is normaliter de enige beschermde soort die zou kunnen verschijnen in Tijdelijke Natuur. Overigens is de kans op het zich vestigen van deze soort in een poel zeer klein.

Maatregel: de soort kan het gehele jaar worden weggevangen en uitgezet in ander geschikt water. Dit geschiedt bij voorkeur door de aanwezige watervegetatie voorzichtig te verplaatsen.

Planten

Slechts een klein aantal beschermde planten (o.a. Groenknolorchis) wordt soms aangetroffen in Tijdelijke Natuur (m.n. op haventerreinen op zandgronden). Het verschijnen van de meeste andere soorten is op enkele specifieke locaties niet uit te sluiten, al is de kans klein.

Maatregel: werk buiten de kwetsbare periode (maart – augustus). Indien aantoonbaar gewerkt moet worden binnen de kwetsbare periode kunnen beschermde planten worden verplant naar een geschikte locatie. Bij graafwerkzaamheden kan er in deze periode ook voor worden gekozen om minimaal 50% van de groeiplaatsen van beschermde planten te sparen.

Bijlage 1.5 Overige maatregelen

Algemene maatregelen zorgplicht

In het kader van de zorgplicht dienen ook maatregelen te worden getroffen voor niet-beschermde soorten. Deze maatregelen maken geen onderdeel uit van de Gedragscode maar worden hier om praktische redenen vermeld.

In eerste instantie worden vaste rust- of verblijfplaatsen waar mogelijk gespaard. Indien dit niet mogelijk is vinden de werkzaamheden plaats buiten de kwetsbare perioden voor deze soorten of vinden de werkzaamheden plaats buiten de verstoringafstand van de betreffende soorten. De werkzaamheden worden voor zover mogelijk uitgevoerd in de richting van de uitwijkmogelijkheden, zodat aanwezige mobiele soorten kunnen uitwijken.

Omgaan met soorten die onverwacht verschijnen

Indien ondanks een goede voorbereiding, onverwachts beschermde soorten aanwezig zijn waarvoor aanvullende maatregelen dienen te worden getroffen, worden de werkzaamheden stilgelegd. De initiatiefnemer kan de werkzaamheden pas hervatten nadat de noodzakelijke beschermende maatregelen, gebaseerd op de gedragscode zijn getroffen. De opdrachtnemer schakelt een ecologisch deskundige in voor advies. Totdat de maatregelen zijn genomen wordt de locatie waar de beschermde soort voorkomt gemarkeerd en zo mogelijk uitgerasterd. De genomen maatregelen ten aanzien van de onverwachte soorten dienen goed te worden gedocumenteerd.

Maatregelen bij calamiteiten

In de praktijk kunnen zich situaties voordoen waarin acuut handelen noodzakelijk is. Bij dergelijke calamiteiten, zoals dijkdoorbraken, overstromingen, schadelijke lozingen, enzovoorts, dient eerst de maatschappelijke veiligheid te worden gewaarborgd alvorens de gedragscode kan worden toegepast. Wanneer zich een calamiteit heeft voorgedaan waarbij, door de noodzaak van acuut handelen, schade is ontstaan aan beschermde soorten planten of dieren, dan wordt – in samenspraak met de ecologisch deskundige - zo spoedig mogelijk contact opgenomen met de handhavende instantie om tot een oplossing te komen. Ook hier dienen de maatregelen die uiteindelijk worden genomen, goed te worden gedocumenteerd.

Bijlage 2 – Maatregelen voor beheer, inrichting en gebruik

In deze bijlage wordt toegelicht onder welke voorwaarden beheer- en onderhoudsmaatregelen kunnen worden toegestaan in Tijdelijke Natuur.

Bijlage 2.1 Beheer en onderhoud

Het plegen van onderhoud en beheer is niet nodig om de vrijstellingen van Tijdelijke Natuur te mogen gebruiken. Bestendig beheer en onderhoud²⁵ staat zelfs op gespannen voet met het uitgangspunt van Tijdelijke Natuur, te weten ruimte bieden aan spontane natuurontwikkeling. Dat bestendig beheer en onderhoud toch kan worden toegestaan komt voort uit het andere uitgangspunt: het vermijden van gevaarlijke situaties of overlast en zorgen dat ook de eindrealisatie mogelijk blijft. Soms is daarvoor bestendig onderhoud en beheer nodig, zoals het niet dicht laten groeien van sloten die nodig zijn voor waterafvoer uit de omgeving.

Deze gedragscode gaat over Tijdelijke Natuur. De enige handeling die onlosmakelijk is verbonden met Tijdelijke Natuur is het uiteindelijke verwijderen van natuur. Daarom is in bijlage 1 in detail beschreven hoe natuur te verwijderen. Voor andere handelingen (zoals bestendig onderhoud en beheer) wordt verwezen naar andere door het Rijk goedgekeurde gedragscodes. Echter, dat betekent niet dat in andere goedgekeurde gedragscodes beschreven maatregelen in Tijdelijke Natuur per definitie zijn goedgekeurd. In veel gevallen is dat niet geval, omdat Tijdelijke Natuur altijd ruimte moet blijven geven spontane natuurontwikkeling.

Wat er nodig is aan beheer voor de veiligheid, het voorkomen van overlast of om de eindrealisatie zonder meer mogelijk te houden, is naar inschatting van de initiatiefnemer en ter toetsing van een ecologisch deskundige. Essentiële voorwaarde voor beheer en onderhoud is dat het spontane vestiging, ontwikkeling en verspreiding van (beschermd) planten- en diersoorten niet verhinderd. Om een beeld te geven staan in de tabel hieronder enige voorbeelden van wat wel en wat niet toegestaan is. Het overzicht is niet uitputtend en mede afhankelijk van de specifieke situatie van het terrein en de planning van de eindrealisatie. De initiatiefnemer schakelt bij twijfel een ecologisch deskundige in.

WEL TOEGESTAAN	NIET TOEGESTAAN
<ul style="list-style-type: none">• Extensieve begrazing, waarbij het aantal grazers niet zo groot is dat een uniforme afgegrasde vegetatie ontstaat. Welke dichtheid dat is, is sterk afhankelijk van grondsoort en kan door een deskundige beoordeeld worden.• Buiten het groeiseizoen één keer maaien en hooien. Verder: <ul style="list-style-type: none">• Rooien van opschietende bomen.• Lokale bestrijding van 'onkruiden' (distels, Jacobskruiskruid), alleen daar waar deze echt schade aan kunnen brengen in de omgeving.	<ul style="list-style-type: none">• Intensieve begrazing.• Tijdens het groeiseizoen maaien. Vaker dan 1x per jaar maaien.• Maaien en klepelen.• Bestrijding van 'onkruiden' die geen schade veroorzaken in de omgeving.

Bijlage 2.2 Inrichting

Het is toegestaan om inrichtingsmaatregelen te nemen die de met Tijdelijke Natuur beoogde spontane natuurontwikkeling bevorderen. Inrichtingsmaatregelen met een negatief effect op natuurontwikkeling zijn in principe niet toegestaan.

²⁵ Onder bestendig beheer en onderhoud wordt het voortzetten van met enige regelmaat terugkerende activiteiten verstaan, die gericht zijn op de instandhouding van de bestaande situatie (LNV, 2005). Beheer met een langdurige cyclus (10 jaar of meer) kan onder bestendig beheer vallen, mits met dat beheer de situatie gehandhaafd blijft en er geen structurele veranderingen optreden, die kunnen leiden tot negatieve effecten op de aanwezige beschermde soorten.

Onder ruimtelijke inrichting en ontwikkeling worden werkzaamheden verstaan waarbij een functieverandering of verandering van de omgevingskwaliteit optreedt (bijv. vegetatiestructuur, bodem, hydrologie) (LNV, 2005). De volgende werkzaamheden worden gerekend tot kleinschalige ruimtelijke inrichting en ontwikkeling t.b.v. natuurontwikkeling en kunnen daarmee binnen de reikwijdte vallen van deze Gedragscode:

- Aanleg van poelen of plas dras
- Aanleg van natuurvriendelijke oevers of steilwanden
- Aanleg van onverharde paden
- Achterstallig onderhoud van houtige vegetaties
- Verwijderen van bemeste toplaag

Een deel van de inrichtingsmaatregelen met een positief effect op spontane natuurontwikkeling zal in de praktijk worden uitgevoerd voor het terrein Tijdelijke Natuur wordt. De genoemde maatregelen zijn niet zonder meer toegestaan. Uitgangspunt is dat de Tijdelijke Natuur het eerste jaar ongemoeid blijft, de maatregelen spontane natuurontwikkeling niet in de weg staan en dat de realisatie van de eindinrichting mogelijk blijft. Om een beeld te geven van de integrale afweging van beheer in een Tijdelijk Natuurgebied, worden in ondergaande tabel enige voorbeelden gegeven van wat wel en wat niet toegestaan is. Het overzicht is niet uitputtend en mede afhankelijk van de specifieke situatie van het terrein en de planning van de eindrealisatie. De initiatiefnemer schakelt bij twijfel een ecologisch deskundige in.

WEL TOEGESTAAN	NIET TOEGESTAAN
Buiten de kwetsbare perioden van aanwezige beschermde planten en dieren: <ul style="list-style-type: none"> • aanleggen van een poel of plas-dras (reliëf) • verwijderen van een (over)bemeste toplaag • aanbrengen zandlichaam / steilwand • aanleggen van een onverhard wandelpad • opslag van materieel op klein deel van het terrein (max. 5%) 	<ul style="list-style-type: none"> • Inrichting met een negatief effect op spontane vestiging en ontwikkeling van natuur²⁶, zoals: <ul style="list-style-type: none"> ○ aanbrengen verharding, moeilijk passeerbare afscheidingen, etc.. ○ aanleg tuin- of parkachtig landschap • Aanplanten grassen, gewassen, houtopstanden e.d.

Bijlage 2.3 Gebruik

Het is mogelijk, en zelfs wenselijk, dat het Tijdelijke Natuurgebied toegankelijk is voor mensen. Ook hier geldt de voorwaarde dat de natuurlijke ontwikkeling niet of nauwelijks gehinderd wordt. Het gebruik dat daarmee mogelijk is, is extensief en kleinschalig en houdt rekening met de kwetsbare perioden van planten en dieren. Dergelijk extensief gebruik van Tijdelijke Natuur is altijd toegestaan, tenzij de terreineigenaar zwaarwegende redenen heeft om daarvan af te wijken.

Het is niet mogelijk in deze gedragscode volledig dekkend aan te geven wat is toegestaan. De volgende voorbeelden geven een indruk van waar de grenzen liggen en zijn richtinggevend voor de ecologisch deskundige:

WEL TOEGESTAAN	NIET TOEGESTAAN
<ul style="list-style-type: none"> • Struinen • Excursies en lessen voor schoolklassen 	<ul style="list-style-type: none"> • Activiteiten met een negatief effect op spontane vestiging en ontwikkeling van natuur²⁷ (motorcross, parkeerterrein, verstorende evenementen). • Jacht.

²⁶ Tenzij hiervoor een aparte ontheffing is verstrekt.

²⁷ Tenzij hiervoor een aparte ontheffing is verstrekt.

Bijlage 3 – voor Tijdelijke Natuur relevante soorten van de bijlage bij artikel 3.10

De soorten van deze lijst²⁸ genieten nationale bescherming en voor deze soorten zijn niet door alle provincies vrijstellingen verleend. Ook enkele artikel 3.10 soorten die niet zullen verschijnen in Tijdelijke Natuur staan niet op ondergaande lijst en vallen niet onder de gedragscode (Edelhert, Damhert, Europese rivierkreeft en de zeezoogdieren).

Let op:

- Voor Bunzing, Egel, Hermelijn en Wezel is door een groot aantal provincies wel vrijstelling verleend. Dat betekent dat in die provincies voor die soorten niet onder de gedragscode hoeft te worden gewerkt. Vanuit de zorgplicht is het overigens aan te bevelen om dat toch te doen.
- Deze lijsten kunnen worden aangepast: aan de ene kant kunnen provincies alsnog vrijstellingen verlenen voor soorten uit ondergaande lijst. Dat zou betekenen dat deze soorten uitsluitend nog bescherming genieten onder de zorgplicht. Aan de andere kant zouden provincies vrijstellingen kunnen intrekken van soorten die nu wel vrijstelling genieten. In dat geval zouden deze soorten toegevoegd moeten worden aan deze gedragscode.

Zoogdieren

Boommarter
Bunzing
Das
Eekhoorn
Egel
Eikelmuis
Grote bosmuis
Hermelijn
Molmuis
Steenmarter
Veldspitsmuis
Waterspitsmuis
Wezel
Wild zwijn

Amfibieën

Alpenwatersalamander
Vinpootsalamander
Vuursalamander
Meerkikker

Reptielen

Adder
Hazelworm
Levendbarende hagedis
Ringslang

Vissen

Beekdonderpad
Beekprik
Elrits
Gestippelde alver
Grote modderkruiper
Kwabaal

Dagvlinders

Aardbeivlinder
Bosparemoervlinder
Bruin dikkopje
Bruine eikenpage
Donker pimperlblauwtje
Duinparemoervlinder
Gentiaanblauwtje
Grote paremoervlinder
Grote vos
Grote vuurvlinder
Grote weerschijnvlinder
Iepenpage
Kleine heivlinder
Kleine ijsvogelvlinder
Kommavlinder
Pimpernelblauwtje
Sleedoorpage
Spiegeldikkopje
Veenbesblauwtje
Veenbesparemoervlinder
Veenhooibeestje
Veldparemoervlinder
Zilveren maan

Libellen

Beekkrombout
Bosbeekjuffer
Donkere waterjuffer
Gevlekte glanslibel
Gewone bronlibel
Hoogveenglanslibel
Kempense heidelibel
Speerwaterjuffer

Kevers

Vliegend hert

²⁸ Ontvangen Jeroen Ostendorf (Ministerie van EZ), per mail 17 maart 2017

Onderdeel B (behorende bij artikel 3.10, eerste lid, onderdeel c)

Akkerboterbloem	Groensteel	Rood peperboompje
Akkerdoornzaad	Groot spiegelklokje	Rozenkransje
Akkerogentroost	Grote bosaardbei	Ruw parelzaad
Beklierde ogentroost	Grote leeuwenklauw	Scherpkruid
Berggamander	Honingorchis	Schubvaren
Bergnachtorchis	Kalkboterbloem	Schubzegge
Blaasvaren	Kalketrip	Smalle raai
Blauw guichelheil	Karthuizeranjer	Spits havikskruid
Bokkenorchis	Karwijselie	Steenbraam
Bosboterbloem	Kleine ereprijs	Stijve wolfsmelk
Bosdravik	Kleine Schorseneer	Stofzaad
Brave hendrik	Kleine wolfsmelk	Tengere distel
Brede wolfsmelk	Kluwenklokje	Tengere veldmuur
Breed wollegras	Knollathyrus	Trosgamander
Bruinrode wespenorchis	Knolspirea	Veenbloembies
Dennenorchis	Korensla	Vliegenorchis
Dreps	Kranskarwij	Vroege ereprijs
Echte gamander	Kruiptijm	Wilde averuit
Franjgentiaan	Lange zonnedaauw	Wilde ridderspoor
Geelgroene wespenorchis	Liggende ereprijs	Wilde weit
Geplooid vrouwenmantel	Moerasgamander	Wolfskers
Getande veldsla	Muurbloem	Zandwolfsmelk
Gevlekt zonneroosje	Naakte lathyrus	Zinkviooltje
Glad biggenkruid	Naaldenkervel	Zweedse kornoelje
Gladde zegge	Pijlscheefkalk	
Groene nachtorchis	Roggelelie	